

■ ACTIVEREND ONDERZOEK NAAR DE POSITIE VAN ILLEGALEN OP DE NEDERLANDSE ARBEIDSMARKT

Samenvatting antwoorden eerste vragenronde panelonderzoek

Het panelonderzoek

Het panel onderzoek wordt uitgevoerd onder ongeveer 40 mensen met uiteenlopende maatschappelijke posities en functies.

Aan hen worden in drie rondes schriftelijke vragen voorgelegd met betrekking tot: de positie van illegalen, de achtergronden en effecten van het huidige beleid rond illegalen en de bredere economische en maatschappelijke ontwikkelingen die hierop van invloed zijn.

De vragenrondes hebben elk een verschillend karakter.

- De eerste ronde gaat vooral over ervaringen en denkbeelden
- De tweede ronde staat in het teken van uitdiepen van argumenten en bevindingen
- In de derde ronde gaat het om de koppeling van vraagstukken en conclusies aan maatschappelijke actoren.

Aard van de respondenten

Aan de eerste ronde van het panelonderzoek naar illegalen en illegale arbeid hebben 42 mensen deelgenomen.

De respondenten zijn in te delen in de volgende rubrieken:

Rubrieken en aantallen respondenten

Rubriek	Aantal respondenten
1. Journalistiek	4
2. Wetenschap/Onderzoek	3
3. Opsporing/handhaving	4
4. Justitie/Advocatuur	3
5. Werkgevers	7
6. Werknemers	1
7. Illegalen	3
8. Opvang	4
9. Gezondheidszorg	6
10. Beleid/Politiek (landelijk)	5
11. Beleid (gemeentelijk)	2

Aan hen zijn in het totaal 16 vragen voorgelegd. Het merendeel van deze vragen zijn open vragen, waarop de respondenten naar eigen inzicht kunnen antwoorden. Bij de verwerking zijn per vraag de antwoorden die sterk met elkaar overeenkomen bij elkaar geplaatst. Deze antwoordcategorieën zijn voorzien van 'label' en eigen titel gekregen. In veel gevallen hebben de respondenten meerdere antwoorden gegeven. Daardoor overtreft het aantal antwoorden bij de meeste vragen het aantal respondenten.

A: Serie vragen over illegalen

Het merendeel (ruim 80%) van deze respondenten geeft aan de afgelopen drie jaar met illegalen te maken te hebben gehad. Sommigen in directe contacten bijvoorbeeld als hulpverlener of als vriend, anderen meer vanuit beleidsfuncties.

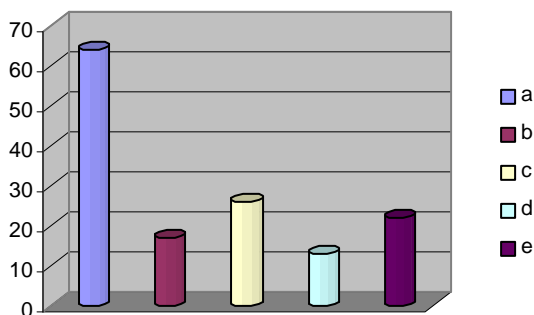
Hoedanigheid waarin respondenten met illegalen te maken hebben:

als cliënt	5
als werknemer	1
object van beleid*	9
als object van opsporing	3
als vriend/vriendin	5
als (mede)bewoner	1
als leerling	0
als object van onderzoek	7
anderszins	3

*) Het aantal respondenten dat antwoord: "als object van beleid" is relatief groot, omdat sommige respondenten uit de rubrieken opsporing/handhaving, opvang en werkgevers zich binnen hun organisatie met beleid bezighouden.

Redenen van verblijf illegalen

vraag 4

1. motieven van illegalen zelf

- a. eigen keuze
- b. slachtoffer

2. omstandigheden in/van Nederland

- c. economische/maatschappelijke omstandigheden
- d. beleid

3. Terugkeer

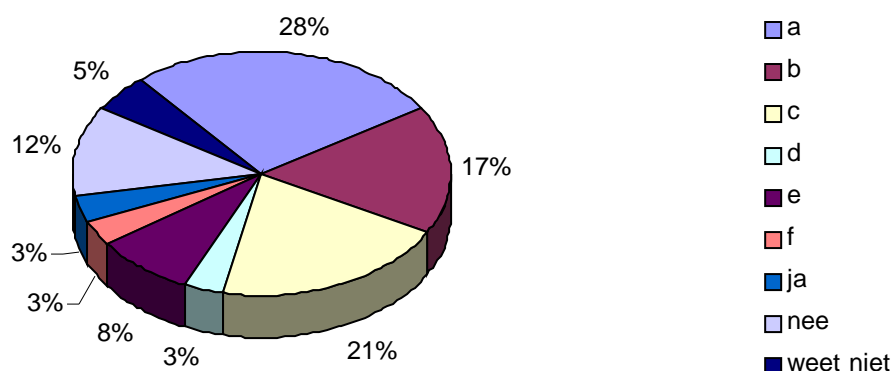
e. niet kunnen/willen terugkeren

Als redenen dat er in Nederland illegalen verblijven noemen de respondenten vooral de eigen motieven van illegalen. De meesten denken dat illegalen op grond van eigen keuzes naar Nederland komen (bijvoorbeeld positieverbetering) of als slachtoffer van slechte omstandigheden min of meer tot die keuze gedwongen worden. Enkele respondenten denken dat de aantrekkelijkheid van Nederland ook een rol speelt. (bijvoorbeeld, mogelijkheden om te werken, aanwezigheid van lot- en landgenoten, tolerante klimaat). Opvallend is dat een aantal respondenten van mening is dat het strenge (toelatings)beleid en de koppelingswet als het ware illegalen creëren. In dit verband wijzen veel respondenten erop dat afgewezen asielzoekers niet terugkunnen / -willen en daarom in de illegaliteit belanden.

Veranderingen in de groep illegalen

Als het gaat om veranderingen in de groep illegalen valt de toename van het aantal Oost Europeanen op (m.n. ook de verschuiving van Polen naar Bulgaren en Oekraïners en andere mensen uit voormalige Sovjet Republieken). Zij verdringen volgens sommige respondenten de “traditionele” illegale arbeiders (b.v. Turken).

vraag 5

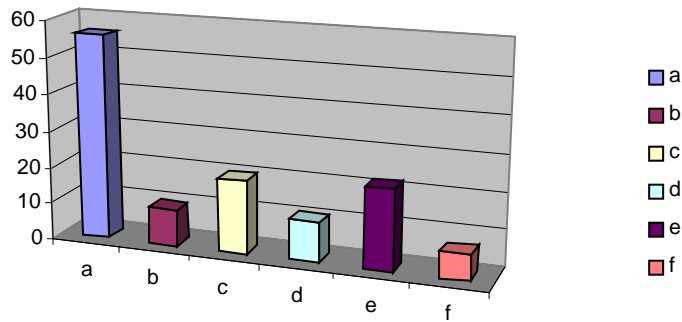
- Toename van aantal Oost Europeanen
- Marginalisering van illegalen (slechtere gezondheid, huisvestingsproblemen etc.)
- Diversificatie van de groep illegalen (man/vrouw, leeftijd, land van herkomst)
- Kortere arbeidscycli
- Meer uitgeprocedeerde asielzoekers die met onbekende bestemming zijn vertrokken of illegaal zijn geworden.
- Overig

Verder constateren veel respondenten een toenemende marginalisering van illegalen (gezondheid, huisvesting, inkomen) en een relatieve toename van het aantal vrouwen, kinderen en ouderen. Bij deze laatste groep gaat het vooral om illegalen die hier al heel lang zijn.

Levensonderhoud

Volgens de respondenten voorzien illegalen vooral in hun levensonderhoud door te werken. Ze doen dat in de horeca, de bouw, de tuinbouw en de huishouding. Het werk wordt gekwalificeerd als illegaal, kortdurend en onderbetaald.

vraag 6

- a. werk
- b. prostitutie
- c. familie en vrienden
- d. particuliere organisaties
- e. criminaliteit
- f. overige

Behalve met werk voorzien illegalen ook in hun levensonderhoud door het verrichten van criminele activiteiten. Volgens de respondenten gaat het daarbij vaak om zogenaamde overlevingscriminaliteit. Drugshandel wordt relatief vaak genoemd, maar ook wel diefstal. Enkele hebben alleen het vermoeden dat illegalen zich bezighouden met criminele activiteiten. Slechts weinig respondenten noemen de opvang door particuliere organisaties of gemeenten als manieren waarop illegalen in hun levensonderhoud voorzien.

Meest belangrijke vraagstuk

Op de vraag wat de respondenten persoonlijk als meest belangrijke vraagstuk zien in verband met illegalen en illegale arbeid, worden maar liefst tien verschillende soorten antwoorden gegeven. Marginalisering van illegalen en concurrentieverhoudingen worden in dit verband het meest genoemd (beiden 16x) Bij concurrentieverhoudingen wordt enerzijds gedoeld op de verhoudingen tussen bedrijven die wel en niet met illegalen werken, en anderzijds op de verhoudingen tussen legale en illegale arbeiders. Als derde in de rij wordt uitbuiting door werkgevers genoemd (8 x).

Daarna volgen verschillende categorieën die elk 5 x worden genoemd:

1. Gevolgen voor de volksgezondheid
2. (Negatieve) effecten van beleid. Met dit laatste wordt bijvoorbeeld bedoeld dat het in de illegaliteit drukken van mensen een meer flexibele werking van de arbeidsmarkt belemmert.
3. Gevolgen voor de Nederlandse samenleving (mogelijke toename van etnische spanningen in de Nederlandse samenleving..., De onderkant van de samenleving (vooral legale immigranten) betaalt de prijs voor illegaliteit
4. Aantasting van de verzorgingsstaat
5. Mondiale verhoudingen.

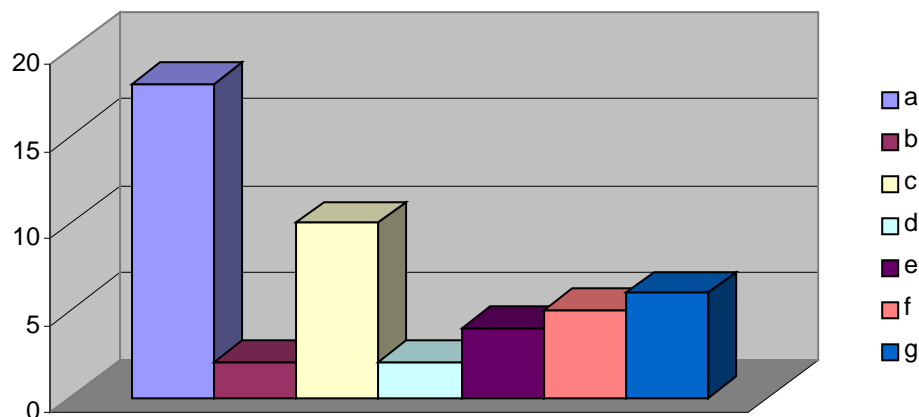
Een drietal respondenten vraagt zich af of uitbuiting wel een terecht argument is om illegale arbeid te willen bestrijden. Illegale arbeiders zelf vinden immers vaak dat ze hier beter af zijn.

B: serie vragen over beleid

Kern van het beleid

Gevraagd naar de kern van het huidige overheidsbeleid ten aanzien van illegalen, omschrijven de meeste respondenten dit als repressief. Een enkeling vindt de voorgestane harde aanpak noodzakelijk, maar de meesten vinden de harde aanpak verkeerd. Het beleid wordt door een aantal respondenten gekwalificeerd als symboolbeleid voor de publieke opinie.

vraag 8

- a. repressie/verharding
- b. preventie
- c. tweeslachtig
- d. niet voldoende consistent
- e. min of meer conform illegalennota
- f. één onderdeel van beleid
- g. overig

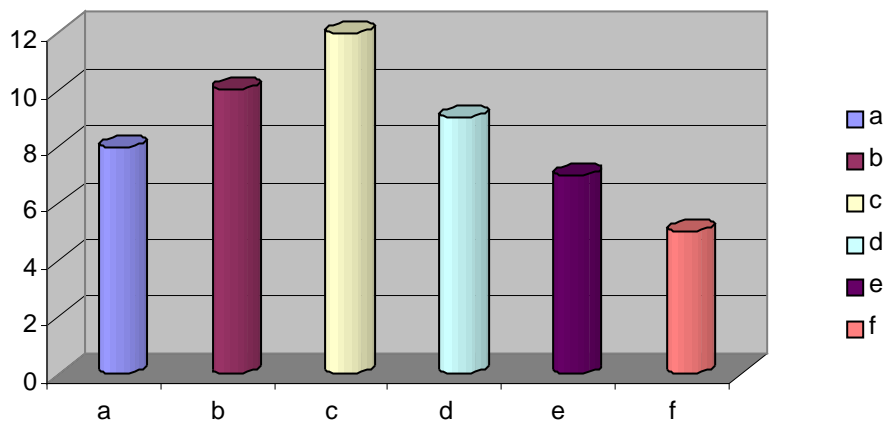
Opvallend veel respondenten noemen het beleid tweeslachtig. Daarbij doelen ze op verschillende soorten tweeslachtigheid. Bijvoorbeeld:

- verschil tussen beleid/politiek en praktijk
- verschil tussen landelijk en gemeentelijk beleid
- verschil tussen economisch beleid en vreemdelingenbeleid

Achterliggende motieven beleid

De meeste respondenten vermoeden dat de achterliggende motieven voor dit beleid liggen in het huidige politieke klimaat (gedogen is uit..., beeld van een daadkrachtige overheid..., aan 'de burger' laten zien dat de overheid hard op treedt), maar ook economische motieven, zoals angst voor verstoring van gezonde concurrentieverhoudingen worden relatief vaak genoemd.

vraag 9

- a. nationalisme
- b. economische motieven
- c. politieke klimaat Nederland
- d. bestrijding illegaliteit / criminaliteit
- e. tegenstrijdige motieven
- f. overig

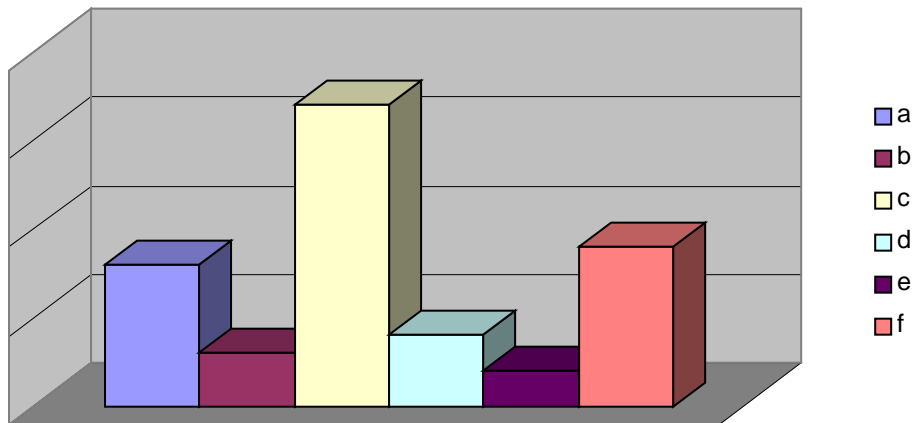
Een aantal respondenten antwoordt dat het beleid wordt gevoerd omdat illegalen hier niet horen te zijn, of omdat illegaliteit en criminaliteit vaak samen gaan (illegalen horen hier niet te zijn..., Staat in de nota aanpak illegaliteit..., bij de smokkel, exploitatie en huisvesting van illegalen is vaak georganiseerde misdaad betrokken. Een bijna even groot aantal antwoorden denkt dat er voor het huidige beleid gekozen wordt op grond van nationalistische motieven. Ook bij deze vraag worden veel tegenstrijdigheden waargenomen. Bijvoorbeeld dat de overheid illegalen wil weren cq uitzetten, maar dat diezelfde overheid velen de illegaliteit in dwingt. Of dat men politieke slagvaardigheid wil tonen, zonder het onderliggende probleem aan te pakken.

Beleid in de praktijk

Van de respondenten merkt 80% dat het beleid in de praktijk wordt uitgevoerd. Degenen die dat niet merken hebben wat meer in abstracte zin met illegalen te maken, bijvoorbeeld omdat ze economisch onderzoek doen, maar er zijn ook enkele werkgevers die zeggen in de praktijk niets van het beleid te merken.

Op de vraag wat men in de praktijk van het beleid merkt scoort categorie c, onderdelen van het beleid, het hoogst. Het gaat daarbij om controles op straat, bij huisjesmelkers en op bedrijven. Ook wordt opgemerkt dat de opsporingsdiensten meer samenwerken en dat er meer ruimte is gewonnen voor de uitvoering van het vreemdelingenbeleid.

Vraag 11

- a. marginalisering
- b. betere en systematische uitvoering van beleid
- c. op onderdelen van beleid
- d. (dubbele) afwenteling op instellingen / organisaties
- e. andere keuzes illegalen
- f. overige

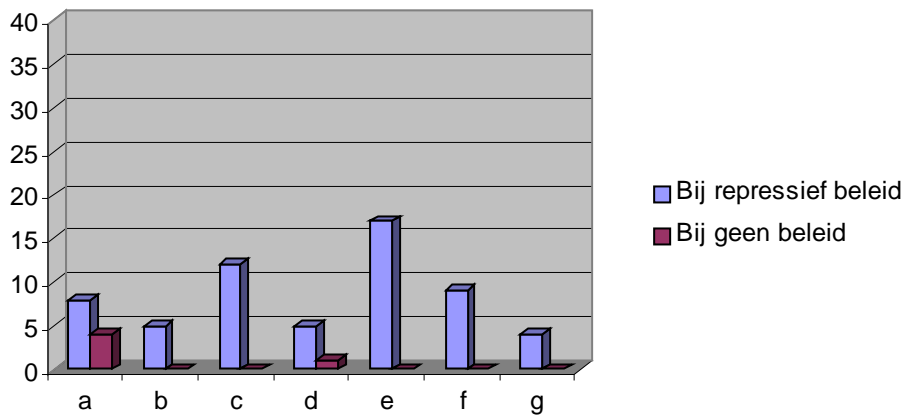
Verder merken veel respondenten op dat er in toenemende mate sprake is van marginalisering van de groep illegalen en dat met name gezondheidszorginstellingen met de gevolgen worden geconfronteerd.

Voor- en nadelen beleid

Aan de respondenten is ook gevraagd wat zij zien als voor- en nadelen van het huidige beleid. De vraag is zo geformuleerd dat hij evenzeer uitnodigt tot het formuleren van voordelen als van nadelen. Toch worden er naar verhouding veel meer nadelen dan voordelen genoemd. De meeste respondenten zijn bij de beantwoording van deze vraag uitgegaan van een repressief beleid en hebben daar de voor- en nadelen van benoemd. Een enkeling is echter van mening dat er eigenlijk geen beleid wordt gevoerd. De voor en nadelen hiervan pakken heel anders uit. Kijkend naar de antwoorden valt op dat de genoemde nadelen tot heel andere categorieën leiden dan de genoemde voordelen..

Voordelen

Vraag 12 - voordelen

- a. economische voordelen
- b. voordelen voor andere werknemers
- c. duidelijkheid / preventie
- d. efficiënter en effectiever beleid
- e. minder illegaliteit / criminaliteit / uitbuiting
- f. geen
- g. overige

De meeste voordelen die genoemd worden betreffen de vermindering van illegaliteit, criminaliteit en uitbuiting. Daarbij wordt huisjesmelkerij drie keer genoemd en reductie van het aantal illegalen twee keer.

Een flink aantal respondenten noemt duidelijkheid als voordeel. Soms omdat men het echt belangrijk vindt, soms met een licht cynische ondertoon. Zo'n acht respondenten geven aan dat zij helemaal geen voordelen van het beleid kunnen bedenken. Zij behoren tot de rubrieken journalistiek, gemeentelijk beleid en landelijk beleid. Zeven respondenten zien vooral economische voordelen, zoals een relatieve bescherming van de economische positie van werkgevers en minder concurrentievervalsing.

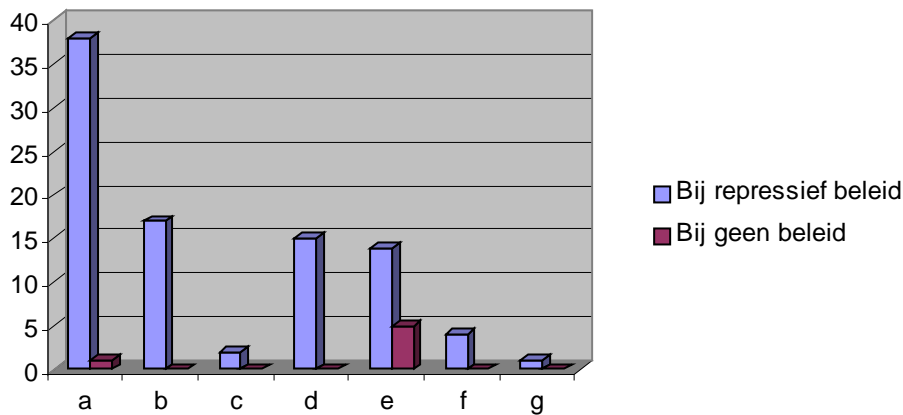
Degenen die geen beleid waarnemen noemen als voordeel de aanwezigheid van goedkope arbeidskrachten.

Een kleine groep ziet de bescherming van legale werknemers als een voordeel van het beleid. Een ongeveer even grote groep ziet voordelen in de verbeterde systematiek van het beleid zelf (transparantie, samenwerking, meer middelen etc.)

Nadelen

Vraag 12 - nadelen

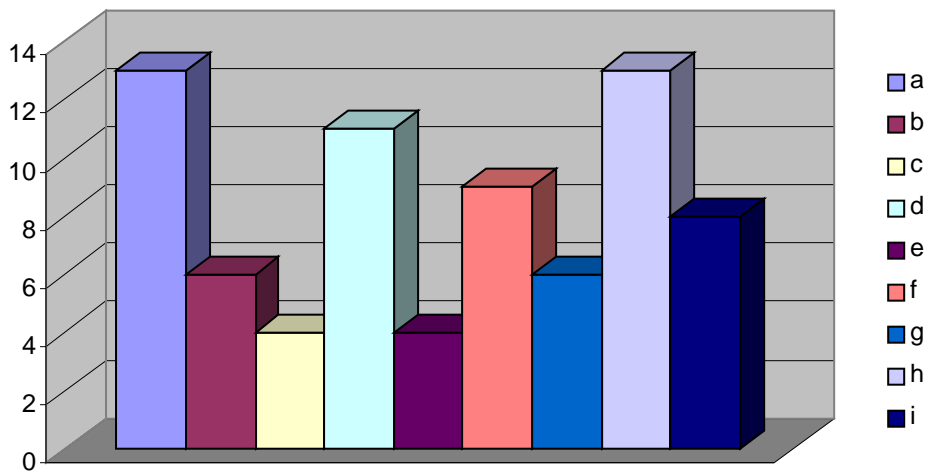
- a. marginalisering / stigmatisering / geen oog voor potentieel illegalen
- b. illegaliteit blijft bestaan /wordt bevorderd
- c. kosten beleid
- d. gebrek aan visie/ coördinatie / samenhang beleid
- e. gevolgen voor de Nederlandse samenleving
- f. gewetensproblemen
- g. overige

De marginalisering van illegalen wordt als het belangrijkste nadeel van het huidige beleid. Dit wordt in vele toonaarden verwoord. Ook valt op dat veel respondenten menen dat illegaliteit blijft bestaan of zelfs wordt bevorderd door het beleid.. Een derde, bijna even vaak genoemd nadeel is volgens de respondenten het gebrek aan visie /coördinatie en samenhang van het beleid (verdeeldheid in verschillende bestuurslagen..., geen brede visie met begrip positie voor positie illegalen..., instanties werken langs elkaar).. Een eveneens niet onbelangrijk nadeel wordt gezien in de gevolgen die het beleid heeft voor de Nederlandse samenleving (kapitaalvernietiging, slecht voor maatschappelijk moreel..., razzia's op bedrijven waarbij iedereen bijna als crimineel wordt gezien). Tenslotte is er nog een iets kleinere categorie antwoorden die refereert aan de gewetensproblemen die het beleid voor andere migranten en hulpverleners met zich mee brengt.

Wat zou je anders doen?

Aan de respondenten is ook gevraagd wat zij zouden doen als zij het beleid mochten veranderen. De grootste categorie antwoorden betreft veranderingen in het sociaal stelsel (dat hier breed wordt opgevat). Bijvoorbeeld: andere inrichting verzorgingsstaat..., helder beleid dat bepaalde basisvoorzieningen (onderwijs, zorg) voor iedereen toegankelijk zijn..., het verschil bruto-netto verkleinen..., de toegang tot ons sociaal verzekeringsbestel juist moeilijker maken).

Vraag 13

- a. verbetering procedures / legalisering
- b. stringenter toepassing huidig beleid
- c. combinatie van legalisering en stringenter toepassing
- d. opener arbeidsmarkt + controle/beperkingen
- e. efficiënter beleid, coördinatie en Europese samenwerking
- f. mondiale visie / beleid
- g. nieuwe vormen van arbeidsmigratie
- h. verandering sociaal stelsel
- i. overig

Daarna volgen de categorieën 'legalisering en verbetering procedures' en opener arbeidsmarkt (onder voorwaarden). Een groot deel van de respondenten denkt aan legalisering zoals in Spanje, daarnaast wordt nadrukkelijk gepleit voor een min of meer gereguleerde (tijdelijke) toelating van arbeidskrachten uit andere landen. Een enkeling bepleit het vrijgeven van de arbeidsmarkt in combinatie met het beperken van de rechten op sociale uitkeringen. In aansluiting daarop is er een categorie die echt streeft naar het ontwikkelen van nieuwe vormen van arbeidsmigratie. Bijvoorbeeld: ontwikkeling transnationale migratie..., er voor zorgen dat iedereen die eerlijk werk kan vinden dat gewoon kan doen en zijn positie zelf kan verbeteren.

Een flink deel van de respondenten zou het migratie/illegalenbeleid graag koppelen aan een bredere mondiale visie, waarin ontwikkelingssamenwerking en scholen van illegalen hand in hand gaan.

Een zestal antwoorden kan geplaatst worden in de categorie stringenter toepassing van het huidige beleid. Opvallend is dat dit vooral werkgevers zijn. Men denkt daarbij aan: het beleid meer richten op tussenpersonen..., scherpere controle door de arbeidsinspectie..., hard en proactief optreden tegen harde criminele activiteiten etc. Een aantal respondenten maakt hierbij de kanttekening dat er niet uit het oog mag worden verloren dat het hier om mensen gaat.

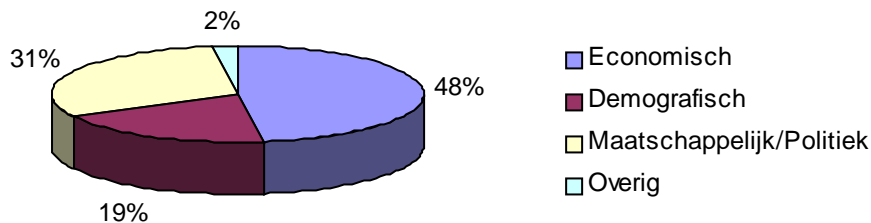
Tenslotte zijn er nog enkele respondenten die aan zouden sturen op beter afstemming en coördinatie van het beleid en op meer Europese samenwerking in dat verband.

C: Serie vragen over andere ontwikkelingen

Bredere ontwikkelingen die van invloed zijn op migratie

De meeste respondenten denken dat vooral economische ontwikkelingen van invloed zullen zijn op de migratie naar Nederland. Hoe die van invloed zullen zijn, is van veel factoren afhankelijk. Zo maakt het verschil of er in Nederland sprake is van een hoogconjunctuur (meer migratie) of van laagconjunctuur (minder migratie). Ook de mondiale verhoudingen, met name de loonverschillen en in bredere zin de armoede kloof tussen Europa en de rest van de wereld worden veel genoemd. De Europese eenwording wordt in dit verband eveneens herhaalde malen genoemd. Aan de ene kant voorziet men een toename van migratiestromen uit bijvoorbeeld Oost Europa, aan de andere kant kan uitbreiding van Europa met Turkije betekenen dat er minder illegalen komen.

vraag 14

1. Economische ontwikkelingen
2. Demografische ontwikkelingen
3. Maatschappelijke/politieke ontwikkelingen
4. Overig

Verder wordt de opkomst van Aziatische economieën door een aantal respondenten genoemd en wordt gewezen op de invloed van technologische ontwikkelingen en globalisering.

De tweede categorie antwoorden duidt op maatschappelijke en politieke ontwikkelingen die men voorziet. Allereerst wordt er veel verwezen naar politieke en maatschappelijke ontwikkelingen elders. Oorlogen en conflicten, vervolging elders, politieke instabiliteit, armoede etc. worden in dit verband veel genoemd.

Ook de sociale verhoudingen in Nederland worden genoemd. De een duidt daarbij op xenofobie, de ander juist op de multiculturele samenleving als gegeven. Sommigen voorzien een vertrek uit Nederland vanwege bijvoorbeeld discriminatie, terwijl anderen juist een toename van de migratie zien vanwege de verzorgingsstaat of het feit dat er al veel allochtonen in de grote steden wonen.

Opvallend is dat relatief weinig respondenten het beleid als belangrijke factor noemen die van invloed is op de migratie naar Nederland. En degenen die het beleid noemen, doelen maar ten

dele op het vreemdelingenbeleid. Men doelt bijvoorbeeld ook op: werkgelegenheidspolitiek..., of goede gezondheidszorgvoorzieningen/verzekeringen.

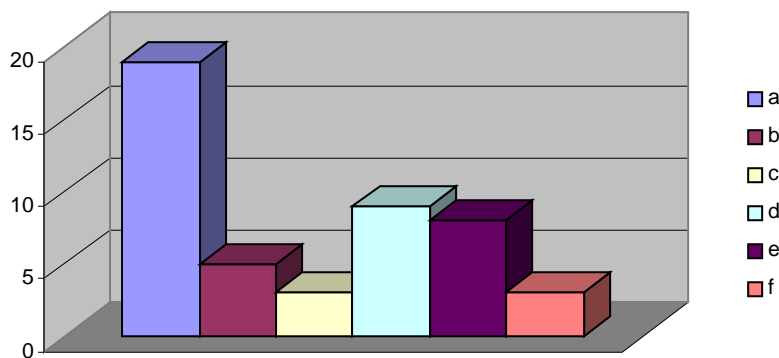
Zo'n 19% van de antwoorden op deze vraag heeft betrekking op demografische ontwikkelingen. Vrijwel alle respondenten doelen daarbij op vergrijzing of op vergrijzing en ontgroening. De effecten die zij hiervan verwachten voor de migratie lopen uiteen van toenemende vraag naar arbeidskrachten in het algemeen tot de specifieke verwachting dat de vraag naar het allochtone verzorgenden zal toenemen.

Sommige respondenten noemen de toename van de mondiale mobiliteit als factor die van invloed is op de migratie.

Gevolgen voor illegalen

De meeste respondenten denken dat illegalen uiteindelijk slechter af zullen zijn als gevolg van de door hen voorziene ontwikkelingen. Men voorziet dat illegalen steeds meer van mensensmokkelaars afhankelijk zullen worden..., dat er voor hen letterlijk geen plaats zal zijn in huizen, onderwijs werk en gezondheidszorg..., dat illegalen zich op plekken in de samenleving zullen begeven waar ze niet te vinden zijn....

Vraag 15

- a. positie illegalen slechter
- b. positie illegalen gelijk / wordt beter
- c. vraag naar illegalen neemt af
- d. vraag naar illegalen blijft gelijk / neemt toe
- e. bredere economische / maatschappelijke ontwikkelingen
- f. hangt ervan af

Er zijn ook respondenten die voorzien dat de positie van illegalen gelijk blijft of zelfs zal verbeteren. Bijvoorbeeld door mogelijke tolerantie voor instroom jonge arbeidskrachten (door vergrijzing)..., of omdat men verwacht dat het beleid op termijn genuanceerd zal worden.

Hoewel de meest respondenten dus voorzien dat de positie van illegalen in de toekomst slechter zal worden, denken zij dat de vraag naar illegalen eerder gelijk zal blijven of toe zal nemen, dan dat deze af zal nemen.

Een flink aantal respondenten benoemt bredere economische en maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zullen zijn op de positie van illegalen. Men voorziet dat er altijd sprake zal blijven van migratie.: Door betere grenscontroles zal de afhankelijkheid van

mensensmokkelaars toenemen en daarmee de positie van illegalen verslechteren...Dat het Fort Europa gelimiteerde arbeidsmigratie toe zal staan, waardoor tweederangs burgers ontstaan....., Dat illegalen eerder voor landen als Spanje zullen kiezen. Ook wordt geopperd dat een beleid waarbij men zorgt dat zowel Nederland als de huidige illegalen profiteren beter is, dan het huidige beleid; afkeer van vreemdelingen wordt minder als men ziet dat huidige illegalen nuttig werk doen, illegalen kunnen makkelijker integreren . De praktijk wijst bovendien uit dat niet- illegalen makkelijker terugkeren naar het land van herkomst...

Om over na te denken

Bij de laatste vraag hadden de respondenten de gelegenheid om gedachten, onderwerpen, ideeën of opmerkingen aan te dragen waarop doorgedacht moet worden. Niet iedereen heeft van deze gelegenheid gebruik gemaakt. Geconstateerd wordt dat veel onderwerpen rond illegaliteit nog niet onderzocht zijn, zoals de effecten van illegaliteit op de Nederlandse economie. Een respondent roept op tot verder onderzoek naar de mogelijkheid om de arbeidsmarkt “vrij” te geven voor alle nationaliteiten. Wat zullen daarvan de consequenties zijn? Een ander stelt de vraag aan de orde van de haalbaarheid van de bestrijding van illegaliteit, en de wenselijkheid daarvan versus global citizenship.

Een aantal respondenten benadrukt het belang van Europese regelgeving. Daarbij worden verschillende insteken gekozen, zoals : vrij verkeer binnen Europa..., jaarlijkse quota voor mensen die mogen komen...,meer uniforme sociale stelsels.

Ook wordt door verschillende respondenten gewezen op de arbeidswaarde van illegalen..., het nut van illegalen voor Nederland..., de structurele bijdrage van illegalen aan een aantal sectoren..., de noodzaak dat personen die illegale arbeid' verrichten kunnen klagen over slechte arbeidsvoorwaarden en –omstandigheden...,

Tenslotte wordt de verwachting geuit dat een generaal pardon de positie van illegalen zal verbeteren, wat zal leiden tot grotere terugkeer naar het land van herkomst of een ander land.

P.S. Twee respondenten merken op dat de definitie van illegalen die gehanteerd wordt in de vragenlijst niet juist is omdat mensen die nog een procedure hebben lopen hiermee ook als illegaal wordt bestempeld. Overigens zijn zij ervan uitgegaan dat de definitie niet in die zin bedoeld is. Een enkeling maakt bezwaar tegen het woord illegaal. Men spreekt liever over ongedocumenteerden.

Samenvattende bevindingen

De deelnemers aan de eerste ronde van het panelonderzoek zien illegalen vooral als arbeidsmigranten die op grond van eigen motieven naar Nederland komen en die voor een belangrijk deel door werk in hun levensonderhoud voorzien. Naast arbeidsmigranten onderscheiden zij uitgeprocedeerde asielzoekers en slachtoffers van mensenhandel als min of meer aparte groepen. Zij constateren dat er een verschuiving optreedt in de landen waar illegalen die in Nederland verblijven vandaan komen. Waren het vroeger vooral Turken en Marokkanen, tegenwoordig gaat het meer om Oost-Europeanen, mensen uit de voormalige Sovjet-Unie en Afrikanen. De nieuwe groepen, met name de Oost Europeanen verdringen in sommige gevallen de ‘traditionele’ illegale arbeiders. Ook constateert men dat de groep illegalen diverser wordt, meer vrouwen, kinderen en ouderen.

In sommige gevallen gaan illegaliteit en criminaliteit volgens de respondenten hand in hand. Dit heeft nadrukkelijk te maken met het overheidsbeleid, dat door de strenge regelgeving

illegalen in de overlevingscriminaliteit duwt en nieuwe migranten afhankelijk maakt van mensensmokkelaars. Een enkeling is van mening dat illegaliteit en criminaliteit min of meer samenvallen en dat illegaliteit daarom actief bestreden dient te worden.

Als het gaat om het vraagstuk van illegalen en illegale arbeid maken de respondenten zich over twee zaken grote zorgen:

1. de marginalisering van de groep illegalen (zowel illegale arbeiders, als uitgeprocedeerde asielzoekers en slachtoffers van mensenhandel)
2. de concurrentieverhoudingen tussen bedrijven en tussen verschillende categorieën werknemers.

De respondenten die zich het meeste zorgen maken over de concurrentieverhoudingen tonen zich voorstanders van een hard overheidsbeleid ten opzichte van werkgevers die met illegalen werken en soms ook ten opzichte van illegalen zelf.

Het is opvallend dat de meerderheid van het panel eigenlijk weinig heil ziet in het huidige beleid van de rijksoverheid. Men noemt het beleid repressief en is van mening dat het illegalen marginaliseert, illegaliteit niet vermindert en weinig oog heeft voor ontwikkelingen elders in de wereld. Degenen die het in principe wel eens zijn met de doelstellingen van het beleid vinden vaak dat de uitvoering daarvan niet optimaal verloopt. Dit komt omdat het beleid in hun ogen tweeslachtig is, maar ook omdat de opsporingsdiensten soms weinig effectief werken. Ook degenen die voorstander zijn van een harde aanpak, hebben, op een enkeling na, oog voor de zwakke positie van illegalen.

Dat het huidige beleid zich richt op een harde aanpak van illegalen en illegale arbeid, merkt men in de praktijk vooral door de controles die op straat en op bedrijven worden uitgevoerd. Een aantal mensen die zich bezighouden met opsporing en handhaving merken dat de uitvoering van het beleid beter gecoördineerd wordt en dat er meer middelen zijn dan vroeger.

Als het aan de respondenten lag zou de marginalisering van illegalen bestreden worden door ze meer toegang te geven tot een aantal basisvoorzieningen, met name op het gebied van gezondheidszorg en het onderwijs, maar liever nog door de nu aanwezige groep illegalen te legaliseren. Een deel van de voorstanders van legalisering realiseert zich echter dat een generaal pardon zoals in Spanje is afgekondigd, het illegalenvraagstuk niet echt oplost. Er zal, mede door de ongelijkheid in de wereld en door bijvoorbeeld politieke conflicten elders, altijd sprake blijven van migratie. Daar komt nog bij dat een flink aantal respondenten voorziet dat Nederland in de nabije toekomst, onder meer door de vergrijzing, juist arbeidskrachten van buiten nodig zal hebben. Anderen wijzen erop dat in een globaliserende wereld vrij verkeer van kapitaal én arbeid noodzakelijk is. Naast legalisering van de bestaande groep illegalen, denkt een flink aantal respondenten dan ook aan een ander toelatingsbeleid voor arbeidsmigranten. De gedachten hierover variëren van sterk gecontroleerde toelating voor specifieke beroepen, tot het helemaal vrij laten van de arbeidsmigratie. De concurrentieverhoudingen blijven daarbij een belangrijk vraagstuk.

Een aanzienlijk deel van de respondenten pleit voor een meer mondiale benadering van het illegalenvraagstuk, waarbij ook ontwikkelingssamenwerking en de perspectieven van migranten betrokken dienen te worden. Dat er in Europees verband beleid op dit punt moet worden ontwikkeld, wordt door verschillende respondenten onderstreept. Over de aard van dit beleid bestaat echter nog veel onduidelijkheid. Sommige respondenten denken toch vooral aan het versterken van het Europese opsporingsbeleid.